

Jørgen Lasse.

Jørgen Læssøe

2. juni 1923 – 2. februar 1993

Af Jes Asmussen

Det sneede i København lørdag den 6. februar i år, den dag Jørgen Læssøe blev bisat fra Marmorkirken. En stille, fredfyldt sne, der ligesom bragte lægedom til sind i sorg. En usvigelig ven og kollega er gået bort. Jørgen er død!

Og kun tre måneder senere døde hans gamle ven og støtte Thorkild Jacobsen, fra 1962 professor i assyriologi ved Harvard og fra 1952 udenlandsk medlem af vort Selskab. To giganter i international assyriologisk forskning sagde næsten samtidig verden farvel, som en med dyb fortrolighed med assyriologien i alle dens forgreninger udtrykte det.

Men blot få uger før sin død (den 25. marts) skrev Thorkild Jacobsen til mig om Jørgen: »Jeg traf Jørgen først på et besøg, hvor jeg skulde tale med Ravn om planen for The Chicago Assyrian Dictionary. Vi var ved at reorganisere efter Poebel's afgang [d.v.s. Arno Poebel, 1881-1958, fra 1930 til 1946 professor i assyriologi og sumerologi ved Oriental Institute, University of Chicago], og jeg havde det hverv at tale med kolleger i forskellige lande og høre, hvad de syntes, ordbogen skulde lægge vægt paa. Ravn inviterede mig til at høre paa sin klasse i Gilgamish eposet, tror jeg det var, og Jørgen var den eneste student. Han har siden fortalt mig, hvor nervøs han var, men han klarede sig udmærket, og jeg var meget glad, da det senere viste sig, at han var villig til at komme til Chicago og tage del i arbejdet paa ordbogen. Jeg talte for et par dage siden med Steinkeller [d.v.s. Pjotr Steinkeller, Thorkild Jacobsens efterfølger som professor i assyriologi ved Harvard University], som kom til Chicago længe efter Jørgen havde forladt Chicago for Californien, og han sagde, at Jørgen var stadig husket for sin udstrakte viden og store omhu og nøjagtighed. Jeg saa meget lidt til Jørgen i Chicago. Min tid var optaget af administration, saa det var egentlig først efter han var kommet til København, at vi rigtigt lærte hinanden at kende og sluttede et varmt venskab.

Det ledte til tanken om samarbejde, saa i to somre kom Jørgen herover med kufferterne fulde af hans mesterlige kopier af tavler fra Shemshāra. Vi arbejdede med dem om morgenen, og sædvanligt kløvede vi brænde for vinteren og stablede det om eftermiddagen for saa at nyde en cocktail, Katherine's outstanding middag, en god vin og god konversation – jeg skulde maaske sige, at vort hus ligger højt oppe og er omgivet af skov, en tyndt befolket egn i New Hampshire, saa livet her er meget landligt og roligt. Ja, hvad mere er der at sige? Først at jeg altid har haft den største respekt for Jørgens arbejde. Det er solidt, grundigt, med klar begrundelse af hans theser. Der er ofte lysende indsigt, som da han paaviste, at alle, tidligere assyriologer havde taget bagsiden af den store Atrahasīs Tavle som forside, saa mythen ikke gav meget mening.

Hans doktorafhandling om bît rimki er stadig hovedværk for det ritual, et meget solidt arbejde. Hans arbejde med Shemshāra Texterne har lagt hele grundlaget for forstaaelsen af det arkiv, og hans kopier er et kæmpearbejde – en god kopi er næsten halvdelen af tydningen.

Saa maa man jo ogsaa nævne hans indsats som lærer og hans indflydelse paa yngre forskere (Larsen, Alster, Westenholz, Eidem, Thomsen) [hertil må føjes Jørgen Læssøes to første magistre, Ebbe Egede Knudsen, nu professor i semitiske sprog ved Oslo Universitet, og Mogens Weitemyer, der blev førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek], der placerer dansk assyriologi i allerførste linie internationalt maalt. En væsentlig del af æren herfor tilkommer Jørgens undervisning og Jørgens krav om høje standarder for forskning. Hans død er et stort tab«.

Professor Thorkild Jacobsens bemærkning om Jørgens opsigtsvækkende afhandling om Atrahasīs-eposet (i *Bibliotheca Orientalis* 13, 1956, »The Atrahasīs Epic: A Babylonian History of Mankind«) er betegnende for Jørgen Læssøes forskningsprincipper i det hele taget: Hans afhandlinger skulle være korte, men fremragende, i toppen, kvalitet frem for kvantitet, et princip, der tilsyneladende ikke har været i høj kurs ved Københavns Universitets humanistiske fakultet i de seneste år! Men det er et særkende for Jørgens forskning, hans evne til på få sider at yde det mesterlige. Ud-giverne af hele teksten, W.G. Lambert og A.R. Millard, kunne da også kun kort og klart konstatere: »Only in 1956 did the Danish

scholar Jørgen Læssøe finally demonstrate the correct sequence, and thereby produce a story«!

En god måned efter Thorkild Jacobsens brev til mig sendte Jørgen Læssøes første magister (fra 1969), professor Ebbe Egede Knudsen, en af Jørgens kæreste disciple og senere hans kollega og medarbejder, nogle ord til mig. Og hans bemærkninger falder fuldt og helt sammen med Thorkild Jacobsens og supplerer dem. »Mine forbindelser med Jørgen«, skriver han, »går næsten 40 år tilbage, først som hans student, senere som hans stipendiat med ham som rådgiver og siden 1966 som hans kollega i Oslo. Det er naturligt for mig som hans elev først at nævne, at han var en god lærer. Når jeg tænker tilbage på min studietid i laboratoriet i Sankt Peters Stræde, er det derfor med både glæde og taknemmelighed. Undervisningen var meget forskningsrettet og mange af mine senere arbejdsvaner fik jeg i denne periode«. Og senere i brevet skriver han om opbygningen af institutbiblioteket: »Dette bibliotek er nok i dag et af de bedste inden for sit område og dette er i meget høj grad Jørgens fortjeneste. Hans omfattende kundskaber i den assyriologiske faglitteratur gjorde ham også til en god bibliotekar«.

Jørge Læssøe blev født den 2. juni 1923 i Jægerspris som søn af købmand Albert Læssøe (d. 1950) og hustru Karen, f. Stroyer Nielsen (d. 1956). Slægtsnavnet Læssøe er glørværdigt i dansk Krigshistorie med oberst Frederik Læssøe (1811-1850), der faldt i slaget ved Isted. Jørgen koketterede nu og da med slægtskabet, men ikke uden en vis ironisk undertone, der lod ane, at han vidste, at der var uenighed blandt genealoger, der henviste til en anden Læssøeslægt, der kunne føres tilbage til den djærve borger Hans Holger Læssøe fra 1700-tallets København.

I 1928 flyttede Læssøe-familien til Glostrup, hvor Jørgens fader ledede en filial af Magasin du Nord, i 1932 til Stengården (ved Bagsværd) og i 1933 til Vassingerød, hvor Jørgen fortsatte sin skolegang i Farum Mellem- og Realskole, som han forlod med en fin realeksamen. I Farum blev den undervisning i moderne europæiske sprog og i latin, som cand.mag. N.P. Bogh gav, af grundlæggende betydning for hans første videnskabelige tilbøjeligheder, som han selv engang udtrykte det. For eks. lånte Bogh sin opvakte elev sit eksemplar af Otto Jespersens »Modersmålets fonetik«, og det blev til skelsættende læsning for Jørgen Læssøe! Hans indvielse i sprogvidenskabelig litteratur!

Men der var også en anden person, der fremelskede og støttede disse »tilbøjeligheder« og interesser. Det var Jørgens højtelskede og beundrede morbroder Peter Rudolf Stroyer, »Uncle Peter«, velhavende civilingeniør, bosat i London, hos hvem han allerede før den 2. Verdenskrig tilbragte tre sommerferier. Uncle Peter gjorde Jørgen til anglofil, mere engelsk end englænderne. Det afspejlede også i hans fornemme engelske, en fryd for øret! Ikke uden stolthed, berettiget stolthed, citerede han engang for mig en udtalelse af en Fellow of Trinity College, Cambridge: »You speak English like a Cambridge don with a slight mannerism«! Uncle Peter's betydning for Jørgen er uvurderlig, også hvad almindelig engelsk levevis og herunder Pub-kultur angår. Jeg husker stadig ganske tydeligt den begejstring, Jørgen lagde i sine ord, når han især fortalte om landsbyen Friday Street i Surrey og dens Pub af samme navn. Denne begejstring skyldtes ikke mindst det sidste stykke af landevejen til Friday Street, der var en »trætunnel«, dvs. tætstående vejtræer, hvis kroner var vokset ind i hinanden. Jeg blev i den grad betaget af Jørgens glædesfyldte beskrivelse, at jeg under et af mine studieophold i England overtalte min gode britiske svoger, gammel captain, M.C., fra Montgomery's stab fra Nordafrika til Slesvig-Holstein, til at køre mig til Friday Street, og jeg blev ikke skuffet!

Det var en vanskelig tid i Danmark, da Jørgen efter sin realeksamen skulle fortsætte mod studentereksamen. Danmark var besat, og togforbindelserne var så usikre, at han måtte bo i København. Han kom på Akademisk Kursus (i Nyropsgade), og her blev hans higen efter viden, hans trang til at rumme alle humanistiske discipliner stærkt underbygget: Han overværede så at sige alle disputatshandlinger i Studiestræde, hvor han bl.a. stiftede et måske ikke helt uvæsentligt bekendtskab med Elsa Gress' excentriske fader! Men også musikken dyrkede Jørgen intenst i denne periode, var medlem af Unge Tonekunstnere og gik til alle koncerter, der arrangeredes.

På Akademisk Kursus brillerede Jørgen i de sproglige discipliner, og det var navnlig cand.mag. Keld Hjorto's undervisning, der betog og inspirerede ham. Desto voldsommere var hans sorg, da Hjorto blev skudt ned i sin entré af Hipo-folk som gengældelse for likvideringen af en stikker, der havde været elev på Akademisk Kursus.

Jørgen Læssøe ønskede på alle de områder, han satte højt, at

være den første, den bedste. Og det blev han. Et godt forum fik han, mens han gik på Akademisk Kursus, et forum, hvor hans forskertalent for første gang kom til udfoldelse: Nogle af eleverne stiftede en slags miniuniversitet med decanus, disputatser, skriftrække etc. Det var »Det kritisk-humanistiske Selskab«, Societas Humanitatis Criticaeque, en avanceret drengeklub, som Mogens Weitemeyer, der selv var aktivt engageret, kærligt betegner det! Selskabet havde oven i købet sit eget »Sigillum Societatis Humanitatis Criticaeque« med i indercirklen – »Homo sum a me alienum puto nihil humani!« Hvor mange skrifter, der de facto udkom, har jeg ikke kunnet opspore, men et – måske det eneste – kom der i hvert fald: Jørgen Læssøe, m.s.h.c. (der ikke betyder Membrum Societatis Humanitatis Criticaeque, men derimod Membrum Societatis honoris causa), »Det homeriske epos med særlig henblik på dets tilblivelsesmaade og -tid«, Hafniae MCMXLII. Nu var der jo ikke noget, der hed ISBN dengang, men skriftet er registreret og indgået i Det kgl. Bibliotek. Det blev til *før* Jørgen blev student!

Efter studentereksamen sommeren 1942 stod Jørgen så over for valget af studium. Hans videbegærlighed kendte ingen grænser. Han gik til arabisk, aramaisk og hebraisk hos Johs. Pedersen, til tocharisk og lykiske indskrifter hos Holger Pedersen, til sanskrit hos Poul Tuxen, oldpersisk hos Kaj Barr, tyrkisk og mongolsk hos Kaare Grønbech, koncentrerede sig så om sammenlignende sprogvidenskab hos Louis Hjelmslev, men erkendte, at det var bedre at holde sig til en disciplin og yde sit ypperste der, og det blev assyriologien hos professor O.E. Ravn, hvem han så målrettet, intenst og meget dygtigt studerede hos fra februar 1943. Men koncentrationen mindskedes naturligt nok, da han i slutningen af året helhjertet gik ind i modstandsbevægelsen. Det var især forfølgelsen af de danske jøder, der bevægede ham. Fra 1943 til 1945 viede han en stor del af sit liv til illegalt arbejde som fabrikkssabotage og andet og til beskæftigelse (foråret 1945) ved Special Forces HQ i København etc. Men netop i denne periode, i november 1944, udkrev Universitetet en prisopgave i semitisk filologi, »Codex Hammurabi Tekstens Historie med særligt Hensyn til Spørgsmaalet om Lakuernes Udfyldning«. Det gav problemer, for Jørgen havde på grund af sit krævende og kompromisløse illegale arbejde ikke megen tid og kraft til dybtgående at hellige sig prisopgaven. Men i juli 1945, da hans forpligtelser ophørte, satte han sig med sin kolos-

sale arbejdsstyrke til at indsamle materiale, og i de to første uger af januar 1946 skrev han den endelige besvarelse af prisopgaven (med som motto et citat af den skolastiske theolog William Occam: »Entia non sunt multiplicanda præter necessitatem«). På dette tidspunkt havde Jørgen et par år boet hos den senere mag. scient. og dr.phil. h.c. Henny Harald Hansen, der gav ham tryghed og et livslangt venskab, der også kom til at omfatte hele hans familie.

Jørgen Læssøes besvarelse af prisopgaven blev belønnet med Universitetets guldmedalje, og i Universitetets Festskrift 1946, side 208-210 tryktes O.E. Ravns og Johs. Pedersens bedømmelse. Den var fuld af lovord, og det har sikkert ikke undret bedømmerne, at – som det hedder – »Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud.mag. Jørgen Læssøe«. Lad mig citere nogle udpluk: »Overfor de fleste Assyriologers stiltiende Forudsætning, at der kun var een Lovtekst, nemlig Susa-Stelens, og at samtlige Varianter var uden større Betydning, idet de skyldtes tilfældige Omstændigheder under Afskrivningen af denne stod kun enkelte, der pegede paa at sagen kunde være mere kompliceret (Lyon) og at Ejendommeligheder ved Nippur-Teksterne kunde tyde paa Tilstedeværelsen af flere Udgaver allerede på Hammurabi's Tid (Schorr). Forfatteren af den foreliggende afhandling har som den første foretaget en dybtgaaende Undersøgelse af Spørgsmaalet og i Undersøgelsen inddraget samtlige eksisterende Fragmenter. Han har stort set gjort dette Arbejde på udmærket Maade«.

Og i konklusionen (s. 210): »Afsnittet om Udfyldningen af den store Lakune er kort men indholdsrigt. Ogsaa her gælder det, at Kortfattetheden paa sine steder gør det vanskeligt for Læseren at anerkende en Argumentation, idet denne først ved nøjere Eftertanke afslører sig som berettiget. Men bortset fra dette er Afsnittet vellykket, idet Forfatteren ved mere eksakt Maaling og Beregning utvivlsomt er naaet et Skridt videre end Forgængerne.

Hovedindtrykket af Afhandlingen er dette, at dens Forfatter har vist stor Flid og Dygtighed samt en uomtvistelig videnskabelig Evne, og vi indstiller, at hans Arbejde belønnes med Universitetets Guldmedaille.«

I juni 1948 blev Jørgen Læssøe magister i semitisk filologi med assyriologi som hovedområde. Den anden i Københavns Universitets historie efter Thorkild Jacobsen, der i 1927 emigrerede til

USA. Jørgen vidste, at professor Ravn allerede før hans konferens havde udset sig ham som den efterfølger, han ønskede sig som professor i assyriologi, når han selv faldt for aldersgrænsen i 1951. Men året var 1948, og der var endnu ingen muligheder for den unge magister ved Københavns Universitet, så han modtog derfor med stor glæde og lettelse et tilbud om medarbejderskab ved The Assyrian Dictionary Project ved Oriental Institute, University of Chicago. I august 1948 gik rejsen så til Amerika, til ordbogen i Chicago, hvor han arbejdede de første to år som Research Assistant og derefter – til 1951 – som Research Associate. I samarbejde med Benno Landsberger redigerede Jørgen her sumerisk-akkadiske tegnlister og vokabularer, samtidig med at han fortsatte sine assyriologiske studier hos A. Leo Oppenheim, Henri Frankfort m.fl.

Det blev lykkelige år i Jørgens liv, måske de lykkeligste, ikke mindst, fordi han i Chicago lærte Herdis Aaberg, datter af den danske præst Jens Chr. Aaberg, at kende. De blev gift i november 1949 i Trinity Church i Chicago. Jørgen beundrede sin svigerfamilie, måske særlig sin svigerfar, hvis oversættelser af danske salmer til engelsk vakte hans begejstring. Og beundringen overførte han så på den danske gren af Aaberg-familien, da han adskillige år senere indledte et varmt venskab med den navnkundige daværende overkirurg Carl Aaberg i Hillerød, en kulturpersonlighed med en varm medmenneskelig forståelse, Limfjordsdigteren Thøger Larsens nære ven og fortolker.

I sommeren 1951 flyttede Jørgen og Herdis imidlertid til København til det universitetsadjunktur, som Jørgen havde ansøgt om og fået. Professor Ravn gik af p.gr. af alder i efteråret 1951, men der skulle gå flere år, før hans ekstraordinære professorat blev genbesat. I foråret 1953 forespurgte det filosofiske (som det hed dengang) fakultets sekretær Jørgen Læssøe, om han var villig til at lade sig beskikke som lektor i assyriologi. Jørgen tog imod tilbudet, selv om det betød lønnedgang, men det var sagen, der drog ham, håbet om, at det ekstraordinære professorat en dag ville blive genoprettet. Men samme år, 1953, da hans fremtid i Danmark jo trods alt var ganske uvis, modtog han en kaldelse fra University of California, Berkeley, om at komme dertil som professor i assyriologi. Under orlov fra Københavns Universitet virkede han så i to år i dette embede, skattet og beundret af kolleger og studerende, for i 1955 at vende tilbage til lektoratet i København, men den definiti-

ve afklaring m.h.t. det ekstraordinære professorat forelå endnu ikke. Dog var der et lysskær forude! To mennesker, der satte Jørgen Læssøe meget højt og for enhver pris ønskede at bevare ham for Københavns Universitet, daværende universitetssekretær O. Waage og professor i ægyptologi C.E. Sander-Hansen, gjorde alt, hvad der stod i deres magt for at fremme sagen, og i 1957 var udnævnelsen en kendsgerning.

I Universitetets årbog 1953-1958, København 1971, s. 148-149, gengives den under 30. januar 1956 af det filosofiske fakultet afgivne indstilling. Her hedder det bl.a.:

»Fakultetet skal herved indstille, at der fra 1. april 1957 oprettes et ekstraordinært professorat i assyriologi ved Københavns Universitet for lektor i samme fag ved universitetet, dr.phil. Jørgen Læssøe. Inden for den semitisk-østerlandske filologi må faget assyriologi betragtes som et centralt og vidtspændende forskningsområde, der bl.a. og især omfatter de østsemitiske sprog babylonisk og assyrisk. Dette synspunkt, der klart er kommet til udtryk gennem indretningen af en magisterkonferens i semitisk filologi med babylonisk-assyrisk som hovedfag under fakultetet, medfører, at universitetet ikke kan undvære en lærestol i assyriologi. På grund af de østsemitiske sprogs særpræg, den overordentlig vanskeligt tilgængelige kileskrift, hvormed disse og andre østerlandske oldsprøge er skrevet, og hvori alene den rette indsigt nås gennem et studium af det svært forståelige ikke-semitiske sprog sumerisk, har det i mere en det halvt århundrede ved alle større europæiske og amerikanske universiteter været anset for bydende nødvendigt at have en selvstændig lærestol i assyriologi.

Fakultetet henleder tillige opmærksomheden på den kendsgerning, at assyriologien ikke blot er en ren sproglig disciplin. Kileskriftteksternes indhold suppleres med historisk-arkæologiske fund af enhver art, som danner grundlaget for en dybere forståelse af hele den semitiske kultur.«

I sit bidrag »Assyriologi« til »Københavns Universitet 1479-1979«, Bind VIII, København 1992, citerer Jørgen Læssøe indstillingen in extenso til og med disse ord: »Om dr.phil. Jørgen Læssøes kvalifikationer til at beklæde et professorat i assyriologi skal man oplyse følgende:« Og Jørgen fortsætter: »Her slutter citatet, og den læser, som måtte føle en ubetvingelig trang til at udfinde, hvad det filosofiske fakultet måtte have ment om den pågældendes

eventuelle kvalifikationer, må desværre henvises til at læse videre i det i note 15 omtalte bind af universitetets Årbog«. Og her omtales blandt meget andet Jørgen Læssøes videnskabelige karriere og den ikke uvæsentlige kendsgerning, at »Læssøe gennem pædagogisk og anden virksomhed i betroede stillinger ved førende udenlandske universiteter yderligere har kvalificeret sig til en lærestol ved vort universitet«. Og indstillingen går videre: »Det er fakultetets overbevisning, at lektor, dr.phil. Jørgen Læssøe vil være i stand til på bedste måde at varetage såvel forskningen som undervisningen inden for assyriologien og til at videreføre den hidtil skabte tradition på disse områder«. Endvidere understreges, at »Læssøes første arbejder, nemlig artiklen »On the Fragments of the Hammurabi Code«, en forkortet engelsk udgave af guldmedaljeafhandlingen og et par senere afhandlinger om Assyriens overrislingssystem, vidner dels om betydelig filologisk nøjagtighed og skarpsindighed og dels om evne til at sætte enkeltanalyser ind i en kultursammenhæng«, og at han i alle sine afhandlinger klart har »godtgjort, at han helt ud behersker det sproglige studium af assyriologien«. Og hvad Atrahasis-afhandlingen angår, denne lysende artikel, der tidligere er nævnt, hedder det, at »Læssøe har stillet sig en opgave af indgribende betydning for den semitiske religionshistorie og derved lagt betydelig filologisk kombinationsevne og omfattende viden for dagen«. »Alle Læssøes videnskabelige arbejder«, siger indstillingen til sidst, »bærer præg af god orientering i den assyriologiske forsknings problemer og vidner om betydelige videnskabelige anlæg«.

Disciplinens historie er i øvrigt kort og klart ridset op i Ejvind Slotveds »Lærestole og Lærere ved Københavns Universitet 1537-1977« (Samfundet for dansk Genealogi og Personhistorie, København 1978, s. 172-173): »Lærestol i ægyptologi og assyriologi. Midlertidigt docentur, Valdemar Schmidt, 1923, extraord. docentur og 1937 extraord. professorat (O.E. Ravn), 1953 lektor, 1957 professor extraord. (Jørgen Læssøe)«. Og så, og det er min tilføjelse, er der ikke sket mere. Men da udnævnelsen kom i 1957, var der gået to afgørende begivenheder forud: 1) Doktorafhandlingen (»Studies on the Assyrian Ritual and Series bit rimki« (København 1955) og 2) Jørgens første deltagelse, muliggjort af Carlsbergfondet, i en arkæologisk ekspedition i Iraq, i M.E.L. Mallowan's Nimrud-expedition.

Doktorafhandlingen, afsluttet i oktober 1953, antoges den 6. juni 1955 til forsvar for doktorgraden ved Københavns Universitets filosofiske fakultet, men på fakultetets indstilling bifaldt Konsistorium, at den mundtlige forsvarshandling kunne bortfalde, hvorefter fakultetet den 16. januar 1956 konfererede Jørgen Læssøe den filosofiske doktorgrad.

Doktorafhandlingen, der er en undersøgelse af kongeritualet *bît rimki* og tekstserien af samme navn med bl.a. besværgelser rettet til guden Shamash med bøn om hjælp i form af gunstig domsafsigelse mod onde magter, som truer kongens person, er, sprogligt som religionshistorisk, et arbejde af overordentlig stor betydning og stadig et standardværk, som Thorkild Jacobsen bemærkede i sit brev, og det fik, internationalt, en særdeles positiv modtagelse. Det gælder alle anmeldelser, f. eks. af J. Bottéro (*Orientalistische Literaturzeitung* 1957, nr. 11/12, sp. 512-515), R. Borger (*Archiv für Orientforschung*, 18. Band, Graz 1957-1958, s. 138-140), J. van Dijk (*Zeitschrift für Assyriologie, Neue Folge*, Band 21 (Band 55), Berlin 1962, s. 272-277), etc. Naturligvis var der også kritiske ord. Der er altid anmeldere, der betragter det som en hertesag at demonstrere over for et undrende publikum, at de ved meget bedre, hvad det drejer sig om. Men jeg tror alligevel, at det blivende indtryk ligger i Bottéros anmeldelses sidste linjer:

»Je ne puis que reprendre ici ce que j'ai dit en commençant: le travail de M.L. est excellent, très suggestif et très riche, il est conduit avec une méthode exemplaire et il vaut à son auteur, non seulement nos félicitations et notre reconnaissance, mais tout notre espoir qu'il puisse nous en donner encore beaucoup de cette qualité.«

Jørgens møde med Sir Max Mallowan og hans hustru Lady (senere Dame) Agatha Christie på Nimrud-ekspeditionen blev ham ufor-glemmelig. Det blev begyndelsen til et stadigt voksende varmt venskab med Sir Max og Lady Agatha, en venskab, som også kærligt omfattede Herdis. Jørgen var ekspeditionens epigrafiker. Og det var utvivlsomt her, at han med sit indgående kendskab til assyrisk lærte at afskrive kileskrifttavlerne på en måde, der gjorde ham berømt verden over blandt kolleger. Agatha Christie skrev et digt til ham:

To J.L.

The erudite Laessoe
Omitted to say so
But Texts from the Town
Were getting him down.

At the close of the day
In a fever he lay
And muttered, much vexed,
Sundry fragments of Text:

'If a dog bark too oft...(?)
If a Guard spit too soft...
If a cock loudly crows...
(If I stay here – who knows?...(?)(...))

'If there's ice in the river...
(What's wrong with my liver?)
If an IPC Chicken!...!...(?!)'
The plot starts to thicken.

His final vexation
Was this kind of equation:
(.....)=(.....)(?)
E-pig-ra(PH)-ist's (JAR)-gon
Relating (?) to (S)ar-(GON)?

(A kind of Inscription
That beggars description!)
He awoke with a cry
Of: 'My typist must (DIE)!'

To preserve him from Crime
There arrived, just in time,
His four hundreth Letter!
And soon, he felt BETTER.

(Max Mallowan, Mallowan's Memoirs, London 1977, s. 276 f.).

Jørgen brød sig ikke særlig meget om digtet, men han erkendte alligevel, at det var skrevet med en kærlig hånd. Agatha Christie skrev i øvrigt endnu et digt, som *slet* ikke faldt i Jørgens smag. Det var et digt om de mærkelige navne, som Jørgen og de andre danske deltagere i ekspeditionen havde, bl.a. arkitekten Mogens Friis og den store palæobotaniker Hans Helbæk:

There came three Danes a'sailing on the sea,
 And they were bound for Nimrud, to survey and to see.
 Their names were very odd indeed, unto our English ears!
 Though 'Yawn' for Jorgen is easy. (That took only two years!)
 Norwegian Anne Tinne we mastered without groans
 But what defeats us utterly, is what *sounds* like 'Moans'.
 He's not so gloomy as he sounds – in fact he's very gay.
 And now we've added Fleming – we'll know them all one day!

Men også dette digt var kærligt ment. Det har jeg Agatha Christie's egne ord for.

Sir Max satte Jørgen Læssøe meget højt, ja beundrede ham:

»Jorgen Laessoe, our colleague from Denmark, a professor, deserves honourable mention. He was assistant with us for three seasons and brought welcome financial support from the Carlsberg Foundation as well as cans of beer. This kindly and brave man had served with the Danish Resistance during the war: the hazardous life which he led during that period left its mark on him. A gifted scholar, after his experiences in the field at Nimrud, he moved on to conduct important excavations at Shemshāra in the Dokan and was fortunate in his discoveries at that site, especially cuneiform texts.«

Men Sir Max bebrejder Jørgen, at han tænkte for lidt på sig selv, så han ikke skrev så meget, som den assyriologiske forskning havde håbet i betragtning af, at alt, hvad han havde offentliggjort, »bears the hall-mark of scholarly excellence«. Og Sir Max fortsætter: »A highly strung man, he was liked by all his colleagues who hope that he will get the better of the impediment which stands between him and his publications«. (Mallowan's Memoirs, s. 275 ff.).

Vi står her over for noget virkeligt væsentligt i Jørgens karakter,

en i ham indgroet kvalitet: hans legendariske hjælpsomhed! Det var den, Sir Max kritiserede Jørgen for, fordi den drog ham væk fra hans eget. Sir Max beklagede, at Jørgen i så høj grad trådte til, når venner og, især, hans elever trængte til hjælp og støtte, at hans egen forskning blev sat i anden række. Jørgens hjælpsomhed udfoldedes som noget ganske naturligt, ikke for at vinde tak og taknemmelighed. Men kom det til direkte utak, skuffedes han. Jeg blev lettere rystet, da han engang sagde til mig: »Ved du hvad, Jes, en af de ting, livet har lært mig, er, at man i nogle tilfælde skal undlade at gøre nogen en virkelig stor tjeneste!« Jeg blev senere klar over sandheden i hans ord. Der *var* onde ånder i åndernes rige!

Med sin omtale af de vigtige udgravninger ved Shemshāra antydede Sir Max Mallowan højdepunktet i Jørgen Læssøes videnskabelige indsats.

Det var just under opholdet i Iraq i forbindelse med Nimrud-ekspeditionen, at Jørgen under en samtale med den daværende generaldirektør for landets antikvitets-tjeneste, dr. Nādji al-Asīl, erfarede, at bygningen af en høj dæmning i det iraqiske Kurdistan ved Dokan, en landsby ved Den nedre Zab, ville betyde, at henved 50 ruinhøje (*tells*) i et område, hvor ingen organiseret arkæologisk undersøgelse på noget tidspunkt havde fundet sted, ville komme til at stå på bunden af et reservoir. Jørgen så straks, at han her stod over for en opgave, hvis løsning kunne blive af uvurderlig betydning for forståelsen af denne del af landets historie i oldtiden, især efter at han efter sin hjemkomst til Danmark i sommeren 1956 omhyggeligt havde sat sig ind i de assyriologiske kilder, som måtte kunne sige noget om denne periode. Han bestyrkedes i sin formodning ved denne læsning og udformede et forslag til en dansk arkæologisk ekspedition til Tell Shemshāra-området. Carlsberg-fondet og Statens almindelige Videnskabsfond, som man sagde dengang, stillede de nødvendige midler til rådighed, således at ekspeditionen kunne rejse sine telte på stedet i foråret 1957, organiseret i detaljer af Jørgen Læssøe og ledet af ham og professor Harald Ingholt, Harvard University (indvalgt i vort Selskab i 1957). Det var en meget vanskelig egn, brændende varm (en dag målttes 58 i skyggen) og insektplaget, men ekspeditionen blev en triumf. Et omfattende indskriftmateriale blev fundet, et arkiv af stor og usædvanlig værdi, breve og administrative tekster fra omkring 1800 f. Kr. For ekspeditionens historie har Jørgen Læssøe rede-

gjort i »The Shemshāra Archives. A Preliminary Report« (Selskabets Arkæol. kunsthist. Medd. 4/3, 1959), der tillige indeholder udgave og bearbejdelse af de vigtigste af disse tekster, og mere alment, men ikke mindre lødigt, »Fra Assyriens Arkiver« (København 1960), der er et fornemt eksempel på Jørgens eminente evne til at skrive medrivende og klart. Efter A Preliminary Report kom der tekster med oversættelse og kommentar i en hel række videnskabelige tidsskrifter. Ca. en trediedel af materialet nåede Jørgen at få udgivet, men han efterlod sig afskrifter af ikke-udgivne tekster, og der er gode kræfter, ikke mindst den af hans elever, der stod ham særlig nær i hans seneste år, lic.phil. Jesper Eidem, i gang for at fremstille en totaludgave som et monument over assyriologen Jørgen Læssøes lysende videnskabelige indsats.

Dette fund af kileskrifter (Arkiv I med 146 tavler fra det ældste assyriske rige under Shamshi-Adad (1815-1782 f. Kr. og Arkiv II med 103 tavler), hvis indhold Jørgen Læssøe har redegjort for i tidsskriftet SUMER XVI, 1969 (The Second Shemshāra Archive), og som forbilledligt er blevet behandlet af Jesper Eidem i Selskabets Hist.-filos. Skrifter 15, 1992) var af sensationel betydning og vakte berettiget opsigt.

Gennem Arkiv I får vi belyst politiske forhold mellem den assyriske storkonge og en vasal (Kuwari) i en fjern nordøstlig provins og gennem Arkiv II de indre sociale og økonomiske forhold. Og af særlig stor værdi er det, at netop alle disse tekster supplerer og bekræfter det af franskmændene i Mari (Syrien) fundne kileskriftmateriale og kaster et velkomment sidelys over de politiske forhold i datidens mellemøstlige statsdannelser.

Noget af det vigtigste i livet var for Jørgen Læssøe det ubrydelige, totalt loyale og, i glæde som i sorg, aldrig svigtende venskab. Det fandt han Gud ske lov i ikke så få tilfælde, men et af de for ham personligt vigtigste fandt han i Nimrud og Tell Shemshāra: Sheikh Abd al-Halaf al-Ankūd fra landsbyen Shirqāt, der både i Nimrud og ved Tell Shemshāra var arbejdernes tillidsmand og formand. Denne mand havde alle de forfinede, uspolerede egenskaber, der betog Jørgen: redelighed, retlinethed, retfærdighed, trofasthed. Et menneske uden svig! Jørgens omtale af ham i begyndelsen af bogen »Fra Assyriens Arkiver« (s. 15) taler sit tydelige sprog. Bevæget fortalte Jørgen mig engang om sit ophold i Bagdad i foråret 1959 (året efter revolutionen): »Da han hørte om

min tilstedeværelse og vidste, at det var umuligt for mig som udlænding at bevæge mig uden for Baghdad, rejste han hele vejen fra sin hjemby til hovedstaden blot for at hilse på mig en formiddag og besvære mig sit fortsatte venskab«. Det var sådanne venner, Jørgen havde behov for. Og netop dette venskab med det menneske, der under hele ekspeditionen taktfuldt, klogt og stilfærdigt fik de arabiske og kurdiske arbejdere til med begejstring at gå ind for sagen, dette venskab var fasttømret. Adskillige år senere, i 1965, genså Jørgen Abd al-Halaf i hans hjem. »Det var«, fortalte han, »en af de lykkeligste dage i mit liv, da jeg sammen med Herdis besøgte ham i hans hjem, hvor vi fik den sjældne oplevelse at være hædersgæster i en arabisk landsby med adgang til alle sider af tilværelsen i et sådant miljø«.

Jørgen havde en udtalt passion for fotografering, og den udvikledes til noget nær fuldkommenhed under ekspeditionerne, hvilket enhver kan konstatere ved at studere det helt fortrinlige billedmateriale i bogen »Fra Assyriens Arkiver« og i den prægtige bog »Babylon« (København 1966), tilegnet sønnerne Rolf og Carsten, et værk, som til forlagets udelte glæde – og sikkert også til Jørgens – blev købt af adskillige firmaer for at anvendes som nytårshilsen til kunderne.

Men Jørgen havde også en anden passion: højder! Han elskede tårne og stilladser! Og han kunne kombinere denne passion med den første: fotograferingen. Hvilke vidunderlige motiver fra tårnene i denne by, der med rette kaldes »byen med de mange og skønne tårne«: Vor Frelser Kirke, Marmorkirken og ikke mindst Rådhusårnet, som Jørgen, om jeg så må sige, havde frikort til takket være sin gode ven, daværende stadsarkitekt Eivind Lorenzen.

I 1966 blev spørgsmålet om en eventuel skandinavisk medvirken ved udforskningen og, eventuelt, redningen af oldtidsmindesmærker i sudanesiske Nubien som følge af den planlagte Aswan-dæmning akut, og professor Sander-Hansen opfordrede Jørgen Læssøe i forståelse med den danske UNESCO-kommission til at medvirke ved tilrettelæggelsen af en fællesskandinavisk ekspedition til området; han henviste her til Jørgens tidligere erhvervede erfaringer med hensyn til arkæologisk arbejde i et arabisk-talende miljø. Sammen med Sander-Hansen deltog Jørgen Læssøe derfor i oktober 1960 i Khartoum og Wadi Halfa i en række møder med repræsentanter for den sudanesiske regering, og det blev besluttet, at Jørgen

i januar 1961 skulle rejse til Sudan og bane vejen for en dansk-finsk-norsk-svensk ekspedition, som skulle foretage en arkæologisk kortlægning af et område fra den ægyptisk-sudanesiske grænse ned til Nilens 2. katarakt. I januar 1961 rejste han derfor til Khartoum og, efter at have foretaget de fornødne forberedelser der, nordpå til Wadi Halfa, hvorfra han oprettede et hovedkvarter for ekspeditionen i landsbyen Debeira. De øvrige ekspeditionsmedlemmer ankom 14 dage senere, da alt var klart til at modtage dem; Jørgen selv var deltager i ekspeditionen indtil den første sæsons afslutning i marts 1961. Han var udset til at være Field Director for ekspeditionen i sæsonen 1961/62, men måtte trække sig tilbage, da en lægeundersøgelse og en røntgenundersøgelse syntes at vidne om pleuritis. En senere undersøgelse viste, at dette var falsk alarm, og Jørgen blev derpå udpeget som Field Director i sæsonen 1962/63. På grund af andet arbejde måtte han dog udsætte sin deltagelse i ekspeditionen indtil december 1962; han fungerede således først fra slutningen af december 1962 i denne egenskab. Hans ven, professor Sander-Hansens død i begyndelsen af februar 1963 nødvendiggjorde hans tilbagevenden til København først i denne måned, og han fik siden da ikke nogen egentlig tilknytning til Nubien-ekspeditionens videre arbejde. Jørgen havde ganske enkelt ikke heldet med sig i dette projekt. Ja, som han engang i et fortroligt øjeblik sagde: »Jeg vil ikke skjule, at det for mit vedkommende stort set var tidsspilde at fortsætte med dette arbejde, som ikke har nogen betydning for mine egne assyriologiske interesser«.

I sin ekspeditionsrapport (*The Scandinavian Joint Expedition to Sudanese Nubia*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Hist.-filos. Meddelelser 49:3, København 1979) nævner Torgny Säve-Söderbergh (s. 16) »J. Læssøe who was in charge for a short period« og går så umiddelbart over til at rette en tak til vor Dronning, dengang Prinsesse Margrethe, som »took an active and efficient part in the field work as an ordinary archaeologist of the team«. Jeg ved ikke, om der her foreligger en bevidst sammenhæng, men sikkert er det, at mødet med Prinsessen i Nubien var for Jørgen Læssøe det eneste lyspunkt, han med glæde kunne notere!

Som i Nimrud med Agatha Christie blev Jørgen også i Nubien genstand for litterær bevågenhed, her i Thorkild Hansens ekspeditionsskildring i bogen »En Kvinde ved en Flod« (København 1961). I begge tilfælde var han ikke just begejstret for opmærk-

somheden, selv om der lå både respekt, beundring og hengivenhed bag såvel digt som bog! I Thorkild Hansens bog nævnes Jørgen gang på gang og altid positivt som den store organisator og gode ven: »Kairo den 10. januar 1991. – Jørgen Læssøe, der allerede er i Nubien for at finde hus og tjenerskab. – Debeira, den 31. januar 1961. Om eftermiddagen med Læssøe til Wadi Halfa, hvorfra han i morgen flyver over Khartoum til Port Sudan for at hente den danske Landrover og motorbåd, som nu er ankommet«. Landroveren lykkedes det Jørgen at få gennem tolden, men motorbåden var blevet totalt knust under transporten til Port Sudan. Det meddelte Jørgen i et telegram. Det blev læst op, og Thorkild Hansen bemærker: »Säve-Söderbergh foreslaar, at vi fejrer telegrammet med en flaske øl. – Det er trods alt gode nyheder, siger han. Vi vilde jo alligevel ikke faa nogen videre brug for en motorbaad i denne sæson. Madsen [d.v.s. stud.mag. Hans Jørgen Madsen, der deltog i ekspeditionen] og jeg undgaar at se paa hinanden«. Og der er også lidt muntre – for ikke at sige selvironiske – episoder i Thorkild Hansens bog, som da en araber skulle vise ham og Jørgen klipetegninger – uden resultat: »Læssøe er ved at pakke fotografiapparaterne sammen. Jeg gaar ned til ham og faar en af taskerne på skulderen. Araberen gør store øjne, da han ser sine bakshies.

- Det maa gerne rygtes i befolkningen, at det betaler sig at vise os frem til klippetegningerne, siger Læssøe.
- Særlig, naar de ligger saa afsides, siger jeg.
- Jeg saa straks, at han her var til at stole paa, siger Læssøe.
- Det gjorde jeg ogsaa, siger jeg og ser bort«.

Og endvidere (Debeira, den 13. marts 1961) beretningen om et parti skak, hvor skakbrikkerne siges at have bestået af Marie-kiks!

I den internationale assyriologiske verden blev Jørgen Læssøe snart en kendt skikkelse. Han var en efterspurgt gæsteforelæser ved universiteter i USA og Storbritanien. Under orlov fra Københavns Universitet var han 1966/67 Visiting Professor of Assyriology ved University of California, Berkeley, som i øvrigt senere tilbød ham et varigt professorat, som han heldigvis – til gavn og glæde for dansk assyriologisk forskning – ikke tog imod.

1970-1971 var Jørgen Læssøe Visiting Fellow ved All Souls College i Oxford, i høj grad efter Sir Max Mallowan's ønske. Her ind-

ledtes fasttømrede venskaber med f.eks. den ikke helt almindelige Spalding Professor of Eastern Religions and Ethics R.C. Zaehner, hvis utraditionelle undervisningsmetoder Jørgen følte sig – omend noget nølende og usikker – tiltrukket af, men ikke selv deltog i. Således tog Zaehner i sine forelæsninger over shamanismen sammen med sine studerende LSD for at bibringe dem et indtryk af, hvordan en shaman havde det, når han var i trance!

I 1970 blev Jørgen Læssøe medlem af vort Selskab. Johs. Pedersen skrev indstillingen, der varmhjertet blev tiltrådt af Erling Hammershaimb. Indstillingen er særdeles rosende. Jeg tror ganske enkelt, det var en hjertesag for Johs. Pedersen. I sin indstilling fremhæver han Jørgen Læssøes gennem feltarbejde indvundne direkte »Indtryk af de fjerne Kulturers Art gennem Templer, Boliger, Vaaben, Smykker og Brugsgenstande og det naturlige Milieu«. Johs. Pedersen gav faktisk en kort oversigt over hele den nærorientalske oldtidshistorie i lyset af de strålende resultater, Jørgen Læssøe var kommet til. Og hele indstillingen munder – naturligvis – ud i en varm anbefaling – og en selvbebrejdelse: »I Jørgen Læssøe har vi en betydelig Orientalist, vel anset blandt Fagfæller. Han har længe været værdig til Optagelse i vort Selskab, og jeg beklager, at jeg ikke tidligere har stillet forslag derom, men jeg haaber, at Klassen ikke længere vil udsætte Forslaget om hans Indvalg«.

Jørgen var – for nu at komme til noget lidt andet – ikke politisk engageret eller for den sags skyld dybere interesseret. Men der var alligevel et parti, han havde et ånds-fællesskab med: Liberalt Centrum. Jeg ved ikke rigtig, hvad der tiltalte ham, men jeg føler instinktivt, at det – og nu citerer jeg Jørgens kronik »Derfor Liberalt Centrum« i Politiken fredag den 5. januar 1968, som han skrev i sin »egenskab af jævn og almindelig, ikke af partipolitiske forpligtelser bunden, men formodningsvis ansvarsbevidst og i øvrigt uafhængig vælger«, som han selv udtrykte det – var på grund af »den saglighed med hvilken man går til værks, snarere end gyldne løfter og besnærende tilsagn, der i mange tilfælde tilsidesættes, når dysten er udkæmpet«. Dette må være »et væsentligt træk ved bedømmelsen af et politisk parti«. Og Liberalt Centrum er et parti, der »naturligt må påkalde sig humanistens interesse, er han af liberalt sindelag, – fordi det har en vidtgående forståelse for betydningen af forskning og uddannelse«.

Jørgens seneste år blev bitre, såvel årene op til som efter hans

fratræden som professor i 1987. At Universitetets glørværdige assyriologiske institut blev en underafdeling af Carsten Niebuhr Institutet var ikke ligefrem i overensstemmelse med hans ønske. Han følte sig svigtet af instituttet – der var dog lysende undtagelser – af fakultetet og af Universitetets øverste ledelse. Og skjules skal det ikke, at disse forhold tog hårdt på ham!

Jørgen Læssøe var den store igangsætter og organisator med hensyn til faget assyriologi. Det lykkedes ham i sin embedstid at udbygge det assyriologiske institut til en vigtig forskningsinstitution, der har kunnet notere en betydelig tilgang af studerende også fra andre faggrupper i den periode, han ledede det. En imponerende række af magistre blev resultatet af hans undervisning og vejledning, og han gav alle sin fulde støtte, også *efter* konferensens afslutning. I både »Assyriologien i Danmark« og i »Københavns Universitet 1479-1979. Bind VIII« omtaler han på den smukkeste og varmeste måde sine elever og deres videnskabelige kunnen.

Jeg tror, at der i ethvert menneskes liv forekommer perioder, episoder og situationer, som man gerne ville sætte parentes om, betragte som glemte. Men han kæmpede intenst for at få en afklaring i dyb erkendelse af sit eget ansvar. Og han *fik* denne afklaring, overbevisningen om, hvor han hørte hjemme, og hvad der trods alt var og blev grundstøtten i hans liv. I Københavns Universitets Festskrift november 1966 (»Det første assyriske Imperium«, s. 10) skriver Jørgen: »Under alle de omskiftelser, som min iraqiske og, senere, nu afsluttede nubiske tilværelse har hidført, har min hustru hjulpet mig usvigeligt; i taknemmelighed for hendes nænsomme forståelse af disse *trials and tribulations* tilegner jeg hende dette lille skrift«. Og jeg mindes med glæde og vemod Jørgens begejstring, når han i den lille af Franz From stiftede »Fredagsklub«, som Jørgen altid kom til, mens han af mig ikke helt forståelige grunde undgik Selskabets almindelige møder, fortalte om sine sønner Rolf og Carsten og deres succes i livet og om sine svigerdøtre og børnebørn og om glæden over og trygheden ved, som han selv udtrykte det, at der var nogen, der ventede i Bredgade, når han vendte hjem efter sine mange hospitalsophold.

Jeg talte med Jørgen i telefonen få timer, før han døde. Og for første gang sporede jeg en vis angst hos ham, og jeg tror også, jeg ved hvorfor! Han frygtede, at han ikke fik den endelige mulighed for at vise, at afklaringen ikke var tom resignation, men var sjælens

harmoni og ro. Thi han var i disse timer, som han selv antydede, nået til den endelige selverkendelse og følte sin selvtillid vokse eller snarere være modnet. For dens vækst tog sin begyndelse i 1983, da digteren F.P. Jac skrev sin »Victor Pokaler« med billeder af og digte til Café Victors foredragsholdere. Jørgen kom her i selskab med højst forskellige mennesker lige fra Dan Turell, Herman Stilling, Hans Bendix og Michael Strunge til Sven Tito Achen, Anker Jørgensen, Elsa Gress, Ole Wivel og Johannes Møllehave. Men Jørgen var den, der fascinerede Jac mest. Ulykkeligvis måtte foredraget, der skulle være holdt søndag den 6. juni 1982 og havde fremkaldt en sand storm af bordbestillinger, aflyses med øjeblikkeligt varsel, da Jørgen måtte på hospitalet. Men det havde sin betydning. Jørgen følte, at han ikke på nogen måde var glemt som den kulturformidler og det menneske, han var. Og denne følelse styrkedes yderligere, da Krogerup Højskoles forstander bad ham om at holde et foredrag om »Babylons (Semiramis') hængende Haver«. Det blev et blændende foredrag, på en gang populært og på et højt plan, denne svære balancekunst, som Jørgen mestrede som få. Det var i 1990, og senere samme år fulgte så det andet »forskerbesøg« i New Hampshire hos Thorkild Jacobsen. Frugten af dette samarbejde blev en lang afhandling i *Journal of Cunieform Studies*, JCS 42 (1992).

Hertil kommer, sidst, men så sandelig ikke mindst, Jørgens medarbejderskab ved Den Store Danske Encyklopædi, hvor han, Nytorv 17, var en velset og kærkommen gæst, og hvor hans lærdom, belæsthed og sikre dømmekraft næsten blev en legende. Jørgens død var et smerteligt tab for Encyklopædien, som det var for alle, der kendte ham.

Jørgens sidste magister, lic.phil. Jesper Eidem, der tillige var hans forstående ven og medarbejder, har til det kommende bind af »Archiv für Orientforschung« skrevet nogle bevægede minderord. Med hans tilladelse kan jeg citere de afsluttende linier: »Jørgen was a learned scholar of extraordinary intelligence and talent who insisted on the highest standard in his work, but who simultaneously refused to regard his profession as more than a school-boy hobby in comparison with more pressing human and personal concerns. There lies the heart of the matter, for while his colleagues may regret that Jørgen failed to provide his ultimate publication, they might simultaneously envy the love and affection which

this kind and brave man attracted, from his family, from friends and scholars across the map, from students, associates and nearly all others with whom he came into contact«.

Æret være Jørgen Læssøes minde.

Jørgen Læssøe, bibliografi, udarbejdet af lic.phil., mag.art Jesper Eidem, hvem jeg også på anden måde er stor tak skyldig.

Bøger:

1. Studies on the Assyrian Ritual and Series bit rimki. Munksgaard 1955.
2. The Shemshāra Tablets, A Preliminary Report. Arkæol. Kunsth. Medd., Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 4/3, København 1959.
3. Fra Assyriens arkiver. Schönbergs Forlag, København 1960. Engelsk udgave: People of Ancient Assyria – Their Inscriptions and Correspondence. London, Routledge & Kegan Paul 1963. Post udgave: Ludy Asyrii, 1973.
4. Det Første Assyriske Imperium. Københavns Universitets festskrift 1966.
5. Babylon. G.E.C. Gads Forlag, København 1966.

Artikler:

6. »On the Fragments of the Hammurabi Code«, JCS 4 (1950) 173-187.
7. »The Irrigation System at Ulhu«, JCS 5 (1951) 21-32.
8. »Reflections on Modern and Ancient Oriental Water Works«, JCS 7 (1953) 5-26.
9. »The Atrahasis Epic: A Babylonian History of Mankind«, BiOr 13 (1956) 90-102.
10. »A Prayer to Ea, Shamash, and Marduk from Hama«, Iraq 18 (1956) 60-67.
11. »An Old Babylonian Archive Discovered at Tell Shemshāra«, Sumer 13 (1957) 213-18.
12. »En kileindskrift fra Bahrain/A Cuneiform Inscription from the Island of Bahrain«, Kuml 1957, 164-66.

13. »Building Inscriptions from Fort Shalmaneser, Nimrud«, Iraq 21 (1959) 38-41.
14. »A Statue of Shalmaneser III, from Nimrud«, Iraq 21 (1959) 147-157.
15. »Akkadian Annakum: »Tin« or »Lead«?«, AcOr 24 (1959) 83-94.
16. »The Bazmusian Tablets«, Sumer 15 (1959) 15-18.
17. »The Second Shemshāra Archive«, Sumer 16 (1969) 12-9.
18. s. m. E.E. Knudsen, »An Old Babylonian Letter from a Hurrian Environment«, ZA 55 (1963) 131-37.
19. »Hvordan så verden ud for 4000 år siden?«, i Tværsnit af jordens og menneskehedens historie. Søndagsuniversitetet, bd. 40, København 1963, 87-104.
20. »IM 62100: A Letter from Tell Shemshāra«, AS 16 (1965) 189-96.
21. »Ipiq-Adad II of Eshnunna, LUGAL KISHI«, AcOr 29 (1965/66) 243-245.
22. »Babylonsk og assyriske religion«, i J.P. Asmussen og J. Læssøe (red.), Illustreret Religionshistorie bd. 1, G.E.C. Gads Forlag, København 1967, 437-463. Tysk udgave: Handbuch der Religionsgeschichte, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, Bd. 1 1971, 497-525.
23. »The Quest for the Country of *Utûm«, JAOS 88, 120-22 (=W.W. Hallo (red.), Essays in Memory of E.A. Speiser, New Haven 1968).
24. »An Aspect of Assyrian Archaeology«, i M. Lurker (red.), In Memoriam Eckhard Unger, Baden-Baden 1971, 189-95.
25. »Den mesopotamiske litteratur«, i Verdens Litteraturhistorie, Politikens Forlag, bd. 1, København 1971, 57-102.
26. »Assyriologi i Danmark« i Assyriologien i Danmark, udgivet af Københavns Universitets Assyriologiske Institut, 1977, 7-33.
27. »Carsten Niebuhr, 1733-1815«, i P.J. Frandsen og J. Læssøe (red.), Mellem Nilen og Tigris, Museum Tusulanums Forlag, København 1984, 9-11.
28. »Shikshabbum: An Elusive City«, OrNS 54 (1985) 182-188.
29. s. m. Thorkild Jacobsen, »Shikshabbum Again«, JCS 42 (1992), 127-178.
30. »Carsten Niebuhrs indsats for kileskriftens tydning«, i Stig Rasmussen (red.), Den Arabiske Rejse 1761-1767, Munksgaard, København 1990, 375-381.

31. »Assyriologi«, i Københavns Universitet 1479-1979, bd. 8, København 1992, 567-591.

Varia

32. Nekrolog over Otto Emil Ravn, i AfO 15-16 (1945/1953), 397 f.
33. Nekrolog over Hans Helbæk, i AfO 28 (1981/1982), 276-278.